

Лідія МАЗУРЧАК

*аспірант кафедри історії України та правознавства
факультету історії, педагогіки та психології
Дрогобицького державного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0474-984X>
e-mail: lidia.mazurchak@dspu.edu.ua*

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНОГО ВІДДІЛУ УЧХ У СКЛАДІ УПА НА ЛЬВІВЩИНІ (1943–1945): ОСНОВНІ АСПЕКТИ

Розглянуто основні аспекти функціонування медичного відділу УЧХ у складі УПА на території Львівщини в 1943–1945 рр. Проаналізовано організацію медичної допомоги, методи конспірації, взаємодію медичних структур із цивільним населенням, а також роль окремих осіб у забезпеченні діяльності УЧХ в умовах підпільної боротьби.

З'ясовано, що санітарна служба УПА, створена разом із військовими підрозділами, забезпечувала порятунок життя вояків у бойових умовах та організацію польових шпиталів. Доведено, що УЧХ відіграв важливу роль у структурі медичної опіки, функціуючи переважно в заплілі. Встановлено, що УЧХ забезпечував медичний супровід, підготовку кадрів, лікування поранених і хворих, профілактику захворювань та підтримку цивільного населення.

Особливу увагу приділено діяльності видатних лікарів, зокрема М. Лотовича, який став першим головним лікарем Проводу УПА. Висвітлено роль жінок у медичній службі, які брали участь у створенні шпиталів, проведенні санітарних вишколів, виготовленні медичних матеріалів та організації конспіративної роботи.

Описано структуру УЧХ, яка ґрунтувалася на територіальному принципі й охоплювала медичний, аптечний, господарський і харитативний відділи. Проаналізовано методи звітування, що передбачали детальний облік пацієнтів, медикаментів та медичних процедур. Розглянуто особливості облаштування шпиталів, які були підземними приміщеннями, оснащеними вентиляцією, водопостачанням і каналізацією.

Виявлено, що УЧХ проводив санітарно-освітню роботу серед цивільного населення, забезпечуючи профілактику епідемій, боротьбу з інфекційними хворобами й надання медичної допомоги дітям. Наголошено на складних умовах роботи медиків, зокрема браку медикаментів, інструментів і необхідності функціонувати в умовах суворой конспірації.

Відзначено важливість діяльності УЧХ для підтримки боєздатності УПА, а також для забезпечення допомоги цивільному населенню в умовах військової окупації. Акцентовано на необхідності подальших досліджень регіональних особливостей медичної служби УПА, гендерного аспекту та взаємодії медичних структур із населенням.

Ключові слова: Український Червоний Хрест, референтура, санітарна служба, шпиталь, Провід ОУН.

Початок повномасштабної російсько-української війни 24 лютого 2022 р. поставив перед історичною наукою нові виклики. Передовсім погляд науковців усе більше почав звертатися в минуле з метою проведення паралелей і всебічного аналізу попередніх військових конфліктів. У контексті цього особливо важливе вивчення досвіду медичної служби Української повстанської армії (УПА). Досвід медичної допомоги в умовах підпільної боротьби проти окупантів, організація польових госпіталів та евакуації поранених – безцінний урок для сучасних військових і волонтерських медичних структур. Попри сувору конспірацію та недостатнє матеріальне забезпечення, медична служба УПА, а саме УЧХ (Український Червоний Хрест), змогла продемонструвати високий рівень організації та функціонування, надання першої медичної допомоги. Саме УЧХ розробило методики лікування поранень, профілактики захворювань у польових умовах.

Перші згадки про медичну службу УПА з'явилися в роботах української діаспори. Збірник «Літопис Української повстанської армії», т. 23 (Ріпещкий, 1992) і двотомник, присвячений воєнній окрузі УПА «Буг» (Мороз, Вовк, 2009а; Мороз, Вовк, 2009b), стали важливим джерелом документів та спогадів, які детально описують структуру медичних підрозділів, діяльність лікарів і медсестер. Діяльність медичної служби УПА розглянуто також у контексті загальних досліджень визвольного руху. Варто відзначити наукові праці Володимира В'ятровича (В'ятрович, 2017; В'ятрович та ін., 2023), які містять огляд основних аспектів функціонування УПА, охопно з медичною службою.

Особливості функціонування медичної служби в окремих регіонах висвітлено у працях дрогобицького історика Василя Ільницького (Ільницький, 2009; Ільницький, 2016), де детально проаналізовано діяльність Карпатського краю та Дрогобицької округи ОУН. Важливе джерело для вивчення цієї проблематики – спогади учасників визвольного руху, зокрема Марії Савчин «Тисяча доріг» (Савчин, 2022), а також біографічні роботи, присвячені окремим особистостям. Наприклад, книжка історикині Лесі Онишко про Катерину Зарицьку розкриває роль жінок у діяльності УЧХ (Онишко, 2002). Однак жоден дослідник не використовує географічний підхід для висвітлення особливостей функціонування медичного відділу УЧХ указаний час.

Мета статті – проаналізувати основні аспекти функціонування медичного відділу УЧХ у складі УПА на території Львівщини в 1943–1945 рр., зокрема організацію медичної допомоги, методи конспірації, взаємодію медичних структур із цивільним населенням, а також роль окремих осіб у забезпеченні діяльності УЧХ в умовах підпільної боротьби.

Від початків існування УПА у відділах діяла окрема санітарна служба, яку створювали разом із військовими підрозділами (В'ятрович, 2017, с. 42). Участь у цьому зазвичай брали українські лікарі. Серед них можна виділити д-ра Матвія Лотовича, який із 1940 р. по 1944 р. працював старшим лаборантом Львівського медичного інституту, що дало йому змогу всебічно допомагати підпільним медичним пунктам. Його залучали також до боротьби з різними епідеміями. Так, наприклад, йому вдалося побороти епідемію шкірного захворювання в с. Рожанка Вижня (тепер – с. Нижня Рожанка Стрийського р-ну Львівської обл.). Саме М. Лотович був першим головним лікарем Проводу УПА. Так, у квітні 1946 р. він зі своїм племінником, теж лікарем, Любомиром Плютою проводив рентген ноги Романа Шухевича (Стех, 2004, с. 239).

Загалом, можна виділити два основні напрями, за якими працювали лікарі. Перший – допомога пораненим в умовах бойових дій, їхня евакуація і доправлення до лікарень. Другий – робота в районних військових шпиталях, де здійснювалася й допомога цивільному населенню, боротьба з інфекційними хворобами, наприклад тифом (В'ятрович та ін., 2023, с. 109).

Санітарний відділ куреня УПА охоплював лікарів і їхніх помічників-асистентів. Один лікар або помічник був закріплений до сотні стрільців. Один санітар – до повстанського рою (9–15 вояків) (Андрійчук, 2021, с. 91). В умовах бойових дій потрібно було або лікувати повстанців на місці, або ж евакуювати їх у підпільні шпиталі. Домінував перший варіант, адже мета діяльності медичної служби зрозуміла – порятунк життя вояка.

Однак санітарна служба не могла вповні забезпечити медичні препарати, кадровий склад, проводити навчання чи опікуватися цивільним населенням. Структура УПА вимагала уніфікації. Відтак навесні 1943 р. була створена окрема референтура – Український Червоний Хрест (Андрійчук, 2021, с. 89). Це можна пояснити ще й тим, що саме 1943 р. спостерігалася активізація німецьких каральних загонів на Волині, а відтак кількість сутичок українських повстанців різко зросла. У листопаді 1943 р. до складу Галицького крайового проводу ОУН було введено Катерину Зарицьку («Монету»). Тоді ж її затверджено референтом УЧХ (Онишко, 2002, с. 60). УЧХ був утворений на базі жіночої сітки. Спершу сформований на Волині, а потім його діяльність поширилася й на терени Галичини (Ільницький, 2016, с. 213).

Співпраця між Санітарною службою та УЧХ була настільки тісною, що їх функції іноді дуже важко розмежувати. Щоправда, УЧХ діяв переважно в запіллі, а Санітарна служба – винятково в бойових умовах. Медичний персонал Санітарної служби підпорядковувався командирові сотні чи куреня, а працівники УЧХ – його керівникові (референтові) (Гінда, 2024, с. 359–360).

УЧХ був побудований за територіальним принципом: від станиці до краю. Кожен референт входив і до складу проводу певного осередку: станиці, куца чи району (Криськів, 2008, с. 41). На кожному рівні УЧХ – від обласного до районного – було засновано чотири головні відділи: медичний, аптечний (фармацевтичний), господарський і харитативний (Онишко, 2002, с. 63). Такий розподіл був зафіксований у Правильнику УЧХ, виданому 10 листопада 1943 р. Медичний відділ відповідав за організацію підпільних шпиталів, перев'язувальних пунктів, опікувався хворими, пораненими, поповненням медичного персоналу (Гінда, 2024, с. 360). Згідно із Правильником, референт УЧХ був як медичний шеф, до сфери безпосередньої відповідальності якого входила санітарна робота у війську та запіллі. Також окремим напрямом його діяльності була санітарно-освітня робота. Обласним референтом УЧХ на Львівщині протягом 1943 р. – березня 1945 р. була Ірина Козак («Лада») (Мороз, Вовк, 2009а, с. 627).

В УЧХ була встановлена система звітування. Так, наприклад, надрайонний референт УЧХ 15 лютого 1946 р. видав для районових референтів схему звіту. Він мав складатися з 19 основних пунктів, серед них: кількість санітарних пунктів, зміни в кількості хворих у звітний період, кількість операцій, ін'єкцій, перев'язок, стан здоров'я в організаційній сітці, стан медикаментів, праця з цивільним населенням. Інструкція числа 1/46, яку видав надрайонний референт, вказує, що кожен район від 1 січня 1947 р. повинен вести книжку «Історія недуг», виділяючи кожному хворому

окрему сторінку із зазначенням основної інформації: псевдо, дата приходу в санітарний пункт, анамнез хвороби, температура зранку і ввечері, детальний опис недуги, час вибуття зі санпункту. Також треба було вести книгу щоденної видачі ліків, місячного приходу й розходу, касову книгу, інвентарну та господарську (Криськів, 2008, с. 45–46). Припускаю, подібну схему звітування використовували й раніше, у 1943–1945 рр.

Варто зазначити, що при всіх лікувальних закладах УЧХ були організовані своєрідні аптеки – сховища з необхідним запасом медикаментів, що мали своє визначене призначення. Цей запас мали постійно поповнювати (Кавка-Прохна, 2023, с. 70).

Підпільниця Марія Савчин («Марічка»), яка восени 1944 р. була призначена повітовою УЧХ у Мостиському повіті, згадує, що працівники УЧХ на замовлення лікарів УПА заготовляли лікарські рослини, віск, виготовляли бинти й ін. Це все відбувалося в умовах суворой конспірації, пов'язаної з активізацією каральних акцій та арештів, які здійснював Народний комісаріат внутрішніх справ (НКВС). Жінки-підпільниці намагалися влитися в сільське населення, переодягаючись у цивільний одяг. Та все ж енкаведисти іноді впізнавали їх і заарештовували. Все ж УЧХ намагався проводити санітарні вишколи, щоправда, з обмеженою кількістю учениць й інструкторів (Савчин, 2022, с. 77).

Районова провідниця УЧХ Радехівщини, Лопатинщини й Великомоствішчини (1944–1947) Ярослав Романіна-Левкович згадувала, як разом із лікарем, двома медбратами та п'ятьма медсестрами в с. Бутин (імовірно, районова приїхала в с. Бутин, тепер – Червоноградського р-н) рятували повстанця з гангреною, проводячи ампутацію руки без наркозу. Після операції вона всю ніч чергувала біля хворого, міряючи температуру та контролюючи рівень стискання джгута, щоби відновити циркуляцію крові (В'ятрович та ін., 2023, с. 110).

Іноді поранені помирали від ускладнень у шпиталі, тому що медичні працівники не мали змоги здійснювати оперативні втручання через відсутність необхідних медичних інструментів. Про такий випадок згадує медсестра УЧХ Наталка Косарчин-Марунчак, яка навесні 1944 р. прибула на Бібреччину, в околиці Стрілиськ Старих. Першою втратою у шпиталі, свідком якої стала підпільниця, був юний підпільник із вогнепальним пораненням у живіт. Куля пошкодила сечовивідні шляхи, потрібна була термінова операція. Проте все, що могла зробити на цей час Н. Косарчин, – лише сидіти біля хлопця й витирати піт із його обличчя (Ріпецький, 1992, с. 265).

На 30 червня 1944 р. на Сокальщині, Радехівщині, Кам'янецьчині вже були організовані кадри для праці в УЧХ і створені відповідні осередки. У теренах бракувало фармацевтів, тож жінки збирали лікарські рослини та магазинували їх. Значна частина санітарок, медсестер, лікарів здобували практичні навички в легальних, тобто державних, лікарнях (Мороз, Вовк, 2009b, с. 373). Так, наприклад, І. Козак («Лада») підбирала кадри для санітарної і медичної роботи. Ці дівчата згодом мали навчатися в Ліни Скремети, медсестри, яка працювала в лікарні в Ходорові (Служинська, Шашков, 2000, с. 56). Усе ж більшість підпільниць здобувала практичні навички першої медичної допомоги безпосередньо в польових умовах і повстанських шпиталях. Так, Катерина Гаврилів-Данилів («Зелена», «Оленка») спершу була медсестрою сотні «Вікторія», а з серпня 1945 р. виконувала функції референта УЧХ Стрийського районного проводу ОУН (Ільницький, 2009, с. 217–218).

Шпиталь УЧХ (санітарна кріївка) облаштовувався під землею й охоплював приміщення, розраховане на 6–15 ліжок, кухню та канцелярію. Усі елементи кріївки, зокрема вентиляція, водопостачання і каналізація, були спроектовані технічними підрозділами УПА з дотриманням вимог суворої конспірації. Перевезення поранених здійснювали спеціально призначені повстанці. Вони доставляли пацієнтів до визначеного місця, відомого як «мертвий пункт», де їх із зав'язаними очима забирали працівники медичної кріївки. Після лікування повернення відбувалося аналогічно (Крапивко, 1993, с. 71–72). Іноді траплялися випадки «чисток» у терені, які здійснювали більшовики. Тоді хворих переміщували зі шпиталю на безпечніші відстані, переважно на возах (Ріпецький, 1992, с. 266).

Поширеним методом надання допомоги пораненим і хворим було лікування в цивільних лікарнях або ж вдома в місцевого населення. Хворі поступали туди під вигаданими прізвищами та зміненими історіями хвороби (Андрійчук, 2021, с. 93). Окрім догляду за пораненими і хворими повстанцями, працівники УЧХ займалися лікуванням й оглядом місцевого населення, зокрема дітей шкільного віку. Також надавали рекомендації щодо дотримання санітарних умов у сільських будинках (Мороз, Вовк, 2009b, с. 374).

Окремим аспектом діяльності УЧХ була боротьба з епідеміями. Щобільше, більшовики поряд із військовим терором застосовували бактеріологічну зброю. Так, у 1945–1946 рр. загони НКВС–НКДБ (Народний комісаріат державної безпеки) розповсюджували по селах тифозні воші, спричиняючи тим самим епідемію тифу. Для вакцинації і введення профілактичних заходів бракувало ліків. Тому підпільникам доводилося закуповувати їх на т. зв. медичному «чорному ринку», тобто отримувати нелегально. Часто медики отримували протерміновані препарати (Онишко, 2002, с. 63).

Для повнішої характеристики діяльності медичного відділу УЧХ варто проаналізувати звіти лікарів округ. Один із них – лікаря Сокальщини Івана Дмитраша («Олега», «Кривоноса»), датований 31 жовтня 1944 р. Так, бачимо, що на Радехівщині та Сколівщині спалахнула епідемія червінки (дизентерії), однак вона вже йшла на спад. Хворі дотримувалися дієти та вживали активоване вугілля. Траплялися випадки й венеричних захворювань, особливо серед тих повстанців, які потрапляли до рук радянських каральних органів чи щойно вийшли з тюрми, де зазнавали насильства, зокрема й сексуального. Жінок відправляли на лікування в державну лікарню Львова, а чоловіків лікували на місці постою (Мороз, Вовк, 2009b, с. 380). Повстанці хворіли і на туберкульоз, грип, запалення легень, страждали на коросту та педикульоз.

Однак в умовах постійної небезпеки й бойових зіткнень медикам УПА було вкрай важко працювати і здобувати ліки. Та, попри все, вони продовжували опікуватися хворими та пораненими. Варто згадати Олену Лебедович («Зоряну», «Звениславу», «Заграву»), що була надрайонною референткою УЧХ на Любачівщині в 1944–1945 рр. Наприкінці зими 1944 р. вона одержала завдання організувати санітарну допомогу на Жовківщині. Для цього їй довелося перейти польсько-радянський кордон разом із підвідділом «Крука». В околицях Жовки «Зоряна» зустрілася із працівницями місцевого УЧХ, розподілила медикаменти, які привезла зі собою. Наступного дня вона планувала інспектувати польовий шпиталь, але потрапила в більшовицьку облаву разом зі стрільцями. Одного з них, 17-річного «Ярка», кулею поранили в ногу. «Зоряна» згадувала про це так: «Піднявши раненого, я доволіклася з ним до розвалені сяди, що стояла недалеко в лісі. Там порадила я раненому, щоб

нашвидку замаскувався галуззям та ждав на мене, а сама побігла дальше» (Ріпечкий, 1992, с. 274).

У «Стрілецьких вістях» від 4 жовтня 1944 р., друкованому органі воєнної округи УПА «Буг-2», що територіально охоплювала Львівщину, є відзначення медичної сестри Ольги (ймовірно, псевдо), яка в умовах бойового протистояння все одно опікувалася пораненими. Показав себе і стрілець-охоронець шпиталю Зінгер (Мороз, Вовк, 2009б, с. 523).

Промовистий приклад незламності й самопожертви медичних працівників – референт УЧХ Дрогобицького обласного проводу ОУН Олег Король («Бурунда»), який був лікарем до переведення на посаду керівника УЧХ у 1946 р. Письменниця Люба Гайовська («Рута») описувала «Бурунду» як виняткового лікаря, для якого не існувало перешкод у виконанні обов’язків. Він не зважав ані на великі відстані, ані на власну важку хворобу. «Бурунда» йшов до поранених навіть тоді, коли знав, що може загинути. У присутності хворих завжди використовував почуття гумору, чим полегшував моральний стан особливо важких пацієнтів. За роки діяльності «Бурунда» провів понад тисячу операцій, врятував понад сотню життів (Ільницький, 2009, с. 111). Непоодинокими були й напади на шпиталі. Так, 9 жовтня 1945 р. енкаведисти напали на повстанський шпиталь поблизу с. Свидник Турківського р-ну. Всередині перебувало троє повстанців на лікуванні, дві санітарки та троє цивільних. Останні разом зі санітарками були важкопоранені й потрапили до рук енкаведистів (Голько, 2017, с. 93).

Як бачимо, медичний відділ УЧХ відігравав важливу роль у підтримці боєздатності УПА й наданні допомоги цивільному населенню в умовах окупації. Організація медичних шпиталів, застосування доступних методів лікування, а також сувора конспірація свідчать про високий рівень адаптивності та професіоналізму медичного персоналу. Попри брак ресурсів, медикам УЧХ вдалося створити ефективну систему надання першої допомоги, профілактики захворювань і реабілітації поранених.

Подальші дослідження в межах цієї теми можуть бути зосереджені на деталізованому аналізі структури та функцій медичних підрозділів УЧХ у різних регіонах, зокрема їх адаптації до специфіки географічних, соціальних і військових умов. Особливу увагу можна приділити порівнянню діяльності УЧХ на Львівщині з іншими територіями, як-от Волинь чи Лемківщина, що дасть можливість виявити регіональні особливості організації медичної допомоги.

Важливий напрям – дослідження ролі жінок у діяльності УЧХ, їхнього внеску в організацію медичних шпиталів, санітарних вишколів і забезпечення матеріальними ресурсами. Аналіз гендерного аспекту може поглибити розуміння соціальної структури УЧХ.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Андрійчук, Л. (2021). Особливості медичної опіки в Калуській окрузі ОУН в 1940-х рр. XX ст.: огляд джерел. *Калуські історичні студії: зб. наук. статей*, 5. Івано-Франківськ: Фоліант, 89–113.

В’ятрович, В. (заг. ред.). (2017). *УПА – відповідь нескореного народу. Книжка-каталог виставки*. Київ: К.І.С.

В’ятрович, В., Забілий, Р., Дерев’яний, І., Содоль, П. (2023). *УПА. Історія нескорених*. 4-те вид. Київ: Наш Формат.

Гінда, В. (2024). *Національно-визвольний рух в Україні 1930–1950 років: факти, постаті, події*. Київ: Арій.

Голько, О. (ред.). (2017). *Українська повстанська армія. Бойові дії УПА за 1943–1950 рр. Частина друга*. Львів: Левада.

Ільницький, В. (2009). *Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952)*. Дрогобич: Вимір.

Ільницький, В. (2016). *Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954)*. Дрогобич: Посвіт.

Кавка-Прохна, Г. (2023). *Медична служба УПА на Бойківщині: поезія, есеїстика*. Львів: Сполом.

Крапивко, С. (1993). *Медична мережа ОУН і УПА: матеріали наукової конференції Всеукраїнського Братства вояків УПА (Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія. Історія, уроки, сучасність)*. Стрий: ТОВ «УВІС», 71–72.

Криськів, В. (2008). *Медично-санітарна служба в УПА-Захід*. Стрий: ДП «Видавничий дім “Укрпол”».

Мороз, В., Вовк, О. (2009а). *Літопис УПА. Нова серія* (Т. 13. Воєнна округа УПА «Буг». Документи і матеріали 1943–1952. Кн. 1). Київ; Торонто: Літопис УПА.

Мороз, В., Вовк, О. (2009б). *Літопис УПА. Нова серія* (Т. 13. Воєнна округа УПА «Буг». Документи і матеріали 1943–1952. Кн. 2). Київ; Торонто: Літопис УПА.

Онишко, Л. (2002). *Катерина Зарицька. Молитва до сина*. Львів: Світ.

Ріпецький, М. (упоряд.). (1992). *Літопис Української повстанської армії* (Т. 23: Медична опіка в УПА). Торонто; Львів: Літопис УПА.

Савчин, М. (2022). *Тисяча доріг. Спогади жінки учасниці підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни*. 2-ге вид. Київ: Смолоскип.

Служинська, З., Шашков, Ю. (2000). Катерина Зарицька – організатор мережі вишколів підпільного Українського Червоного Хреста (УЧХ). *Визвольний шлях*, 5(626)/53, 54–59.

Стех, Я. (2004). *У 100-ліття українського патріота доктора Матвія Лотовича. Українська Повстанська Армія у боротьбі проти тоталітарних режимів*. Львів, 238–241.

REFERENCES

Andriichuk, L. (2021). Osoblyvosti medychnoi opiky v Kaluskii okruzi OUN v 1940-kh rr. XX st.: ohliad dzherel. *Kaluski istorychni studii: zb. nauk. statei*, 5. Ivano-Frankivsk: Foliant, 89–113 (in Ukrainian).

Viatrovych, V. (Ed). (2017). *UPA – vidpovid neskorenogo narodu. Knyha-kataloh vystavky*. Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian).

Viatrovych, V., Zabilyi, R., Dereviani, I., & Sodol, P. (2023). *UPA. Istoriia neskorennykh* (4th ed.). Kyiv: Nash Format (in Ukrainian).

Hinda, V. (2024). *Natsionalno-vyzvolnyi rukh v Ukraini 1930–1950 rokiv: fakty, postati, podii*. Kyiv: Aarii (in Ukrainian).

Holko, O. (Ed.). (2017). *Ukrainska povstanska armii. Boiovi dii UPA za 1943–1950 rr. Chastyna druha*. Lviv: Levada (in Ukrainian).

Illytskyi, V. (2009). *Drohobyska okruha OUN: struktura i kerivnyi sklad (1945–1952)*. Drohobych: Vymir (in Ukrainian).

- Ilnytskyi, V. (2016). *Karpatyskyi kraj OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954)*. Drohobych: Posvit (in Ukrainian).
- Kavka-Prokhna, H. (2023). *Medychna sluzhba UPA na Boikivshchyni: poeziia, eseistka*. Lviv: Spolom (in Ukrainian).
- Krapyvko, S. (1993). *Medychna merezha OUN i UPA: materialy naukovoï konferentsii Vseukrainskoho Bratstva voiakiv UPA (Orhanizatsiia Ukrainskykh Natsionalistiv i Ukrainska Povstanska Armiia. Istoriia, uroky, suchasnist)*. Stryi: TOV «UVIS», 71–72 (in Ukrainian).
- Kryskiv, V. (2008). *Medychno-sanitarna sluzhba v UPA-Zakhid*. Stryi: DP «Vydavnychyï dim “Ukrpol”» (in Ukrainian).
- Moroz, V., Vovk, O. (2009a). *Litopys UPA. Nova seriia* (T. 13. Voienna okruha UPA «Buh»). Dokumenty i materialy 1943–1952. Kn. 1). Kyiv; Toronto: Litopys UPA (in Ukrainian).
- Moroz, V., Vovk, O. (2009b). *Litopys UPA. Nova seriia* (T. 13. Voienna okruha UPA «Buh»). Dokumenty i materialy 1943–1952. Kn. 2). Kyiv; Toronto: Litopys UPA (in Ukrainian).
- Onyshko, L. (2002). *Kateryna Zarytska. Molytva do syna*. Lviv: Svit (in Ukrainian).
- Ripetskyi, M. (Comp). (1992). *Litopys Ukrainskoi povstanskoi armii* (T. 23: Medychna opika v UPA). Toronto; Lviv: Litopys UPA (in Ukrainian).
- Savchyn, M. (2022). *Tysiacha dori. Spohady zhinky uchasnytsi pidpilno-vyzvolnoi borotby pid chas i pislia Druhoi svitovoi viiny* (2nd ed.). Kyiv: Smoloskyp (in Ukrainian).
- Sluzhynska, Z., & Shashkov, Yu. (2000). *Kateryna Zarytska – orhanizator merezhi vyshkoliv pidpilnoho Ukrainskoho Chervonoho Khresta (UChKh). Vyzvolnyi shliakh*, 5(626)/53, 54–59 (in Ukrainian).
- Stekh, Ya. (2004). *U 100-littia ukrainskoho patriota doktora Matviia Lotovycha. Ukrainska Povstanska Armiia u borotbi proty totalitarnykh rezhymiv*. Lviv, 238–241 (in Ukrainian).

Lidiia MAZURCHAK

*PhD Student of the Department History of Ukraine and Law
Faculty of History, Pedagogy and Psychology
I. Franko State Pedagogical University of Drohobych
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0474-984X>
e-mail: lidiia.mazurchak@dspu.edu.ua*

FUNCTIONING OF THE MEDICAL DEPARTMENT OF THE URC WITHIN THE UPA IN THE LVIV REGION (1943–1945): KEY ASPECTS

The article examines the key aspects of the functioning of the medical department of the URC within the structure of the UPA in the Lviv region during 1943–1945. The organization of medical care, methods of concealment, interactions between medical structures and the civilian population, as well as the role of specific individuals in ensuring the activities of the URC under conditions of underground resistance, are analyzed.

The UPA's sanitary service, created alongside military units, provided life-saving assistance to soldiers in combat conditions and organized field hospitals. The Ukrainian

Red Cross played a significant role in the structure of medical care, operating primarily in rear areas. The URC ensured medical support, staff training, treatment of the wounded and sick, disease prevention, and support for the civilian population.

Special attention is given to the activities of prominent doctors, including M. Lotovych, the first chief physician of the UPA leadership. The role of women in the medical service is highlighted, as they contributed to the establishment of hospitals, conducted sanitary training, produced medical supplies, and organized covert operations.

The structure of the URC, which was based on a territorial principle and included medical, pharmaceutical, economic, and charitable departments, is described. Reporting methods that involved detailed accounting of patients, medications, and medical procedures are analyzed. The features of hospital arrangements, including underground facilities equipped with ventilation, water supply, and sewage systems, are discussed.

It has been revealed that the URC conducted sanitary-educational work among the civilian population, ensuring epidemic prevention, combating infectious diseases, and providing medical assistance to children. The challenging working conditions of medical personnel are emphasized, including shortages of medicines and instruments and the need to operate under strict secrecy.

The article highlights the importance of the URC's activities in maintaining the combat readiness of the UPA and providing assistance to the civilian population under military occupation. The necessity of further research into the regional specifics of the UPA's medical service, the gender aspect, and the interaction of medical structures with the population is underscored.

Key words: Ukrainian Red Cross, reference office, sanitary service, hospital, OUN leadership.